

Zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

Wrocław, 2019 r.

Najważniejsze regulacje

- **Rozporządzenie PE i Rady 1303/2013 – art. 7**
„Państwa członkowskie i Komisja podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkim formom dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowania i wdrażania programów. W procesie przygotowywania i wdrażania programów należy w szczególności wziąć pod uwagę zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami”.
- **Rozporządzenie PE i Rady 1304/2013 – art. 8**
- **Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych** - ratyfikowana przez PL w 2012r.
„Niepełnosprawność powstaje w wyniku interakcji pomiędzy osobami z dysfunkcjami a barierami środowiskowymi i wynikającymi z postaw ludzkich, będącej przeszkodą dla pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, na równych zasadach z innymi obywatelami”
- **Wytyczne** w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020
- **Poradnik** - realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Definicja osoby z niepełnosprawnością w RPO WD

- ❖ są definiowane w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (*potwierdzeniem niepełnosprawności jest orzeczenie o niepełnosprawności*);
- ❖ a także osoby z zaburzeniami psychicznymi, w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (*potwierdzeniem niepełnosprawności jest orzeczenie lub dokument poświadczający stan zdrowia wydany przez lekarza, tj. orzeczenie o stanie zdrowia lub opinię*).

~~osoby niepełnosprawne~~ **osoby z niepełnosprawnościami**

Uczeń/dziecko z niepełnosprawnością

(projekty w ramach CT10)

- ❖ uczeń albo dziecko w wieku przedszkolnym posiadający **orzeczenie** o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na dany rodzaj niepełnosprawności, oraz
- ❖ dzieci i młodzież posiadające **orzeczenia** o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wydawane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu głębokim.

Orzeczenia są wydawane przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej;

**Zasada równości szans i niedyskryminacji,
w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami jest weryfikowana
przez dwa poniższe elementy (kryterium horyzontalne: *Kryterium zgodności
z właściwymi politykami i zasadami*)**

- ❖ Czy projekt jest otwarty na udział wszystkich osób zainteresowanych uczestnictwem (tj. nie dyskryminuje żadnych grup ze względu na posiadane cechy: płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną, miejsce zamieszkania)?
- ❖ Czy wszystkie produkty projektu (które nie zostały uznane za neutralne) będą dostępne dla wszystkich użytkowników w tym dla osób z niepełnosprawnościami?

W zakresie niniejszego kryterium dopuszcza się możliwość skierowania projektu do negocjacji w celu poprawy/uzupełnienia kwestii wskazanych w karcie oceny.

ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI

KONCEPCJA UNIWERSALNEGO PROJEKTOWANIA

- dla wszystkich (nie tylko OzN)
- z założenia, celowe, zaplanowane

Etap tworzenia Wniosku o
dofinansowanie projektu

MECHANIZM RACJONALNYCH USPRAWNIĘĆ

- dla konkretnych osób/sytuacji, gdy przystąpią do projektu
- kiedy pojawia się potrzeba

Etap realizacji Wniosku o
dofinansowanie projektu

Koncepcja uniwersalnego projektowania

Definicja ogólna:

Projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne **dla wszystkich**, w największym możliwym stopniu, bez potrzeby adaptacji bądź wyspecjalizowanego projektowania.

W przypadku planowania projektu w pierwszej kolejności należy dążyć do zapewnienia jego dostępności w oparciu o koncepcje uniwersalnego projektowania.

Koncepcja ta jest realizowana przez zastosowanie co najmniej standardów dostępności

Standardy dostępności dla polityki spójności 2014-2020 (zał. nr 2 do *Wytycznych*) – regulują obszar, który podlega interwencji, tj. dotyczy produktów będących przedmiotem projektu.

- ❖ standard szkoleniowy (szkolenia, kursy, warsztaty, doradztwo)
- ❖ standard edukacyjny
- ❖ standard informacyjno – promocyjny
- ❖ standard cyfrowy
- ❖ standard transportowy
- ❖ standard architektoniczny

Wszystkie instytucje stosujące Standardy dążą do pełnego zapewnienia dostępności, tak aby uniknąć sytuacji, gdy dostępne materiały edukacyjne znajdują się w budynku niedostępnym dla osoby z niepełnosprawnościami

Poszczególne rodzaje wsparcia mogą wymagać zastosowania więcej niż jednego Standardu np. tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej i podniesienie kompetencji nauczycieli to standard edukacyjny w kontekście tworzenia miejsc, standard szkoleniowy to szkolenia w ramach podnoszenia kompetencji nauczycieli i standard cyfrowy jeśli projekt zakłada utworzenie strony internetowej.

Standard szkoleniowy

- ❖ dostępne materiały rekrutacyjne i szkoleniowe
- ❖ pytanie o szczególne potrzeby
- ❖ miejsce dostępne architektonicznie

Przykłady:

W przypadku osób z niepełnosprawnością intelektualną należy zapewnić materiały w języku łatwym do czytania lub w innych wersjach alternatywnych (np. w formie rysunku, symboli);

W przypadku osób z niepełnosprawnością ruchową jeśli nie ma innej możliwości należy zapewnić transport tej osoby na miejsce udzielenia usługi, zmiana miejsca realizacji projektu, montaż podjazdów, platform.

Standard edukacyjny

- ❖ szkoła dla wszystkich
- ❖ dostępna przestrzeń - sale, biblioteki, świetlice, jadalnie, łazienki, bezpieczne place zabaw
- ❖ dostępne podręczniki/materiały dydaktyczne
- ❖ komputery i urządzenia medialne
- ❖ kompetencje nauczycieli - obszary tematyczne, które powinny być brane pod uwagę w ramach doskonalenia kompetencji pedagogów:
 - stereotypy i uprzedzenia
 - komunikacja oraz strategie nauczania dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami
 - doświadczenie konsekwencji związanych z niepełnosprawnością
 - wspierające nowoczesne technologie

Dla osiągnięcia środowiska sprzyjającego włączeniu osób z niepełnosprawnościami wnioskodawca winien uwzględnić zapisy *Standardu edukacyjnego*, który zwraca uwagę na to, iż w każdej placówce edukacyjnej mogą pojawić się dzieci/uczniowie/pracownicy lub odwiedzający z niepełnosprawnością, co należy uwzględnić w projekcie poprzez np.:

- ❖ dostosowania wyposażenia klas i innych sal edukacyjnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (stoliki umożliwiające podjechanie wózkiem, meble z regulowaną wysokością, jednobarwne matowe kolory blatów);
- ❖ organizowanie przestrzeni, która uwzględni potrzeby dzieci/uczniów, jak również charakter prowadzonych zajęć (np. dywany, wykładziny trwale przymocowane do podłoża, łagodne oświetlenie, które nie migocze i nie generuje hałasu).

Standard informacyjno – promocyjny

- ❖ dotyczy wydarzeń, materiałów oraz kampanii medialnych
- ❖ komunikacja z uczestnikami musi być możliwa przez co najmniej dwa kanały komunikacji (wzrok i słuch)
- ❖ materiały z wydarzenia są możliwe do pozyskania dla uczestników w postaci dostępnego pliku
- ❖ filmy i multimedia wyświetlane podczas wydarzenia zawierają audiodeskrypcję (tam, gdzie to uzasadnione)

Wnioskodawca jest zobowiązany do:

- zapewnienia w zakresie materiałów informacyjnych dotyczących miejsca realizacji projektu/wsparcia: co najmniej dwóch kanałów kontaktu z organizatorem (wzrok i słuch), mapy i sposobu dojazdu, dostępności parkingu w tym miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnościami, informacji dotyczących dostępności miejsca (budynku), w którym ma się odbyć wydarzenie.
- organizacji wydarzeń o charakterze informacyjno-promocyjnym w miejscach, w których wejście do budynku jest na poziomie terenu wokół budynku, a jeśli w budynku są schody to jest także winda, podjazd, platforma przyschodowa lub wózek schodowy ręczny i przeszkolony w jego obsłudze personel; na kondygnacjach dostępnych dla osób z niepełnosprawnością znajdują się przystosowane toalety i o ile to możliwe na korytarzach nie ma wystających gablot i innych elementów które mogą przeszkadzać w poruszaniu się.
- zapewnienia pętli indukcyjnej i usługi tłumacza na język migowy
- zapewnienia dla osoby z niepełnosprawnością wsparcia asystenta

Standard architektoniczny

Szczegółowe zalecenia dla budynków, miejsc organizacji projektu czy stanowisk postojowych dla samochodów osób z niepełnosprawnościami zostały ujęte w *Standardzie architektonicznym*, i tak np. :

- ❖ w przypadku parkingów o nawierzchni ażurowej stanowiska postojowe dla osób z niepełnosprawnościami mają nawierzchnię pełną (bez otworów) lub należy przewidzieć po obu stronach miejsca parkingowego pasy wyłożone nawierzchnią pełną o szerokości 1 m;
- ❖ wokół głównego wejścia zapewniona jest swoboda poruszania się osobom z niepełnosprawnościami, tzn. miejsce na pole manewru przed i po wejściu ma wymiary co najmniej 150 cm x 150 cm;

- ❖ drzwi dźwigu osobowego oraz ich obramowanie powinny być oznakowane w sposób kontrastowy w stosunku do otoczenia. Na drodze dojścia do dźwigu należy zastosować system nawierzchniowych oznaczeń fakturowych prowadzący do panelu przywoławczego;
- ❖ w przypadku aranżacji i zagospodarowywania przestrzeni, po której mogą poruszać się osoby z niepełnosprawnościami konieczne jest wprowadzenie elementów ułatwiających samodzielną orientację, poruszanie się oraz znalezienie drogi do celu, do których należy zaliczyć co najmniej: projektowanie systemu identyfikacji wizualnej (oznaczenia, piktogramy), uwzględniającego możliwe ograniczenia użytkowników.

Standard transportowy

❖ Kolej:

- Drzwi, toalety, przejścia, sygnalizacja

❖ Transport publiczny miejski:

- Drzwi, kasowniki, sygnalizacja, zatoki, perony i wagony metra

❖ Infrastruktura transportowa:

- Dworce, przystanki, zajezdnie, chodniki, przejścia, parkingi

Jest to standard skierowany przede wszystkim do projektów wdrażanych w ramach EFRR. Obliguje on wnioskodawców do zachowania dostępności w obszarze infrastruktury komunikacji publicznej, infrastruktury transportu kolejowego oraz taboru miejskiego. Wykazany obszar winien być dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz o ograniczonej możliwości poruszania się.

Standard cyfrowy

- ❖ Strony internetowe
- ❖ Aplikacje desktopowe/mobilne
- ❖ Dokumenty elektroniczne
- ❖ Multimedia (aplikacje, video, gry)
- ❖ Sprzęt informatyczny ogólnego przeznaczenia (komputery, tablety, telefony...)
- ❖ Sprzęt informatyczny szczególnego przeznaczenia (biletomaty, infomaty, nawigatory...)

Wszystkie zasoby cyfrowe (w tym serwisy internetowe, aplikacje desktopowe/mobilne, dokumenty elektroniczne, multimedia, sprzęt informatyczny ogólnego oraz szczególnego przeznaczenia), które będą tworzone w ramach projektów muszą spełniać kryteria dostępności opisane w *Standardzie cyfrowym*. Zastosowanie niniejszych standardów pozwoli na wygodne, intuicyjne korzystanie z tych zasobów osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Przykładowe zapisy *Standardu cyfrowego* obowiązujące wnioskodawcę:

- ❖ umieszczone nagrania dźwiękowe (przemówienia, wywiady) muszą być uzupełnione o plik tekstowy zawierający te same informacje wraz z informacjami o istotnych dźwiękach takich jak oklaski, śmiech, odgłosy tła;
- ❖ kolor nie jest wykorzystywany jako jedyny wizualny sposób przekazywania szczególnych informacji. Muszą być one udostępnione także w inny sposób na przykład w treści tekstowej. Przykładowo błędnie wypełnione pole w formularzu nie może być oznaczony jedynie kolorem czerwonym lecz przy takim polu należy umieścić tekstowy komunikat o błędzie;
- ❖ treści nietekstowe, takie jak zdjęcia, rysunki, schematy (...) muszą posiadać tekst alternatywny, który zawiera wszystkie istotne dla użytkownika informacje np. dane widoczne w wykresie czy opis okolicy widocznej na zdjęciu.

Mechanizm racjonalnych usprawnień

To konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, w celu zapewnienia możliwości korzystania (dostępności) dla osób z niepełnosprawnościami z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności.

**Mechanizm racjonalnych usprawnień
pojawia się na etapie realizacji projektu**

- ❖ Możliwość finansowania specyficznych usług nieprzewidzianych z góry we wniosku o dofinansowanie projektu, lecz uruchamianych wraz z pojawieniem się w projekcie (w charakterze uczestnika lub personelu) osoby z niepełnosprawnością.
- ❖ Wnioskodawca może skorzystać z przesunięcia środków w budżecie lub wnioskować o zwiększenie wartości projektu. Maksymalny koszt mechanizmu racjonalnych usprawnień na jedną osobę w projekcie wynosi 12 000 złotych brutto.
- ❖ Koszty te muszą być pokrywane z puli środków w ramach kosztów bezpośrednich.
- ❖ Ponosząc wydatki na mechanizm racjonalnych usprawnień, beneficjent jest zobowiązany do uzasadnienia konieczności poniesienia takich kosztów z zastosowaniem najbardziej efektywnego dla danego przypadku sposobu.

Projekty ogólnodostępne

W projektach ogólnodostępnych, w przypadku wystąpienia potrzeby sfinansowania kosztów wynikających z posiadanych niepełnosprawności przez uczestników (lub personel) projektu, wnioskodawca korzysta z przesunięcia środków w projekcie lub wnioskuje o zwiększenie wartości projektu w ramach skorzystania z mechanizm racjonalnych usprawnień.

Co istotne, wnioskodawca w projektach ogólnodostępnych nie powinien zakładać, że w projekcie nie wystąpi udział osób z niepełnosprawnością. Ale też nie powinien zakładać osiągnięcia określonych celów dla osób z niepełnosprawnością ani planować określonych wydatków na te cele w budżecie, gdyż de facto nie wie czy ta grupa uczestników rzeczywiście pojawi się w projekcie.

Projekty dedykowane

Projekty skierowane:

- ❖ wyłącznie na osoby z niepełnoprównościami lub
- ❖ w których założono określony % udziału osób z niepełnosprawnościami z rozpoznanymi potrzebami.

W projekcie dedykowanym wnioskodawca ma możliwość uwzględnienia wydatków na zapewnienie dostępności (np. montaż platformy) czy dostosowanie projektu już na etapie sporządzania wniosku o dofinansowanie. Wówczas limit 12 tys. zł. na uczestnika nie obowiązuje, gdyż nie jest to mechanizm racjonalnych usprawnień, a zaprojektowanie wsparcia na zasadzie uniwersalnego projektowania czyli w oparciu o Standardy dostępności.

Jednocześnie konieczne jest wskazanie w projekcie diagnozy potrzeb danej grupy osób z niepełnosprawnościami oraz zaplanowanie działań i wskaźników adekwatnych do skali środków przeznaczonych na wsparcie bezpośrednio osoby.

Jednakże w projekcie dedykowanym, którego założenia przygotowano na zasadzie uniwersalnego projektowania możliwe jest wykorzystanie mechanizmu racjonalnych usprawnień np. gdy w projekcie dedykowanym osobom niesłyszącym, pojawi się uczestnik z dodatkową dysfunkcją - np. z niepełnosprawnością ruchową.

Neutralność produktów projektu

Neutralność projektu nie istnieje natomiast **neutralność produktu** jest sytuacją rzadką oraz wyjątkową ponieważ odbiorcą każdego z produktów projektu może być osoba z niepełnosprawnością.

Należy pamiętać, że pomimo iż projekt może nie zakładać bezpośredniej pomocy osobom o różnych potrzebach funkcjonalnych, to jednak trwałe efekty takich projektów będą służyć wszystkim, również osobom z niepełnosprawnościami.

Jeżeli jednak Wnioskodawca uznaje, że **produkty jego projektu** mają neutralny wpływ na realizację tej zasady, wówczas musi zostać to udowodnione (wykazane) w treści wniosku o dofinansowanie. Trzeba wykazać, że nasz produkt nie ma bezpośrednich użytkowników.

Jeżeli wnioskodawca deklaruje, że jego projekt nie realizuje zasady dostępności dla osób z niepełnosprawnościami tj. deklaruje neutralność produktu względem zasady, wówczas z listy rozwijanej w pkt. 1.20 Typ projektu powinien wybrać opcję:

Projekt, w którym nie stosuje się zasady dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Uwaga ważne: Należy zapoznać się z instrukcją wypełniania wniosków!

We wniosku o dofinansowanie projektu wymaga się wykazania pozytywnego wpływu realizacji projektu na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

1. W każdym projekcie należy wybrać z listy rozwijanej wskaźnik produktu *Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami*. Wskaźnik ten monitoruje wszystkie projekty tj. projekty ogólnodostępne i projekty dedykowane. Zarówno te projekty, w których na wstępie przewidziano działania usprawniające jak i te, które na etapie wdrażania uruchomiły mechanizm racjonalnych usprawnień.
 2. W **pkt. 3.2 GRUPY DOCELOWE** - osoby, które zostaną objęte wsparciem, należy opisać również z punktu widzenia cech istotnych dla zadań przewidzianych do realizacji w ramach projektu, takich jak np. wiek, status zawodowy, wykształcenie, płeć, niepełnosprawność.
- **REKRUTACJA** - powinna zostać przeprowadzona w sposób umożliwiający wzięcie udziału w tym procesie jak i samym projekcie każdej zainteresowanej osobie. Wiadomości o projekcie powinny być zamieszczane na stronach/portalach internetowych, z których korzystają osoby z niepełnosprawnościami np. www.niepelnosprawni.pl, www.bezbarier.pl, www.glusitiv.pl, www.fundacjavismaior.pl.

- **ZIDENTYFIKOWANE BARIERY** - przy opisie barier należy uwzględniać bariery utrudniające lub uniemożliwiające udział w projekcie osobom z niepełnosprawnościami.

Są to w szczególności :

- ❖ bariery wynikające z braku świadomości nt. potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności (inne potrzeby mają osoby z niepełnosprawnością ruchową, inne osoby niewidome czy niesłyszące, a jeszcze inne osoby z niepełnosprawnością intelektualną),
- ❖ bariery wynikające z braku dostępności, w szczególności do transportu, przestrzeni publicznej i budynków (np. brak podjazdów, wind, sygnalizacji dźwiękowej dla osób niewidzących itp.),
- ❖ materiałów dydaktycznych, zasobów cyfrowych (np. strony internetowe i usługi internetowe m.in. e-learning niedostosowane do potrzeb osób niewidzących i niedowidzących), niektórych środków masowego przekazu przez konkretne grupy osób z niepełnosprawnościami (np. radio dla osób niesłyszących).

3. W **pkt. 4.1 ZADANIA** – wskazanie w jaki sposób projekt uwzględnia formy wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami. Możliwe do realizacji działania w tym zakresie to np. zastosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień. Należy także opisać dostępność produktów projektu, eliminowanie czynników ograniczające dostępność.
4. **Pkt. 4.3 POTENCJAŁ WNIOSKODAWCY I PARTNERÓW**- w Instrukcji zamieszczono przykłady zapisów odnośnie potencjału i sposobu zarządzania projektem, których wskazanie w treści wniosku może świadczyć o dostępności projektu dla osób z niepełnosprawnościami
5. **Pkt. 4.4 DOŚWIADCZENIE WNIOSKODAWCY I PARTNERÓW** - o ile to możliwe, w tej części wniosku należy wykazać również dotychczasowe doświadczenie wnioskodawcy i partnerów w zakresie realizacji tożsamych działań na rzecz osób z niepełnosprawnością oraz realizacji projektów dostępnych.

Ponadto proszę pamiętać, aby uwzględniać zasadę dostępności w procesie zlecania zamówień publicznych – odpowiednie zapisy SIWZ, stosowanie klauzul społecznych promujących m.in. zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami.

- ❖ **klauzuli zastrzeżonej** - umożliwiającej zastrzeżenie przez zamawiającego możliwości udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego wyłącznie dla podmiotów, w których ponad 50% zatrudnionych stanowią osoby z niepełnosprawnościami;
- ❖ **klauzuli zatrudnieniowej** - dającej zamawiającemu możliwość nałożenia na wykonawcę wymogu zatrudnienia przy realizacji przedmiotu zamówienia osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Szczegółowe informacje w tym przykładowy katalog klauzul społecznych znajduje się w regulaminie konkursu (dot. usług cateringowych, usług sprzątanania, usług poligraficznych, zamówienie materiałów informacyjno-promocyjnych).

W jakich przypadkach projekt nie realizuje zasady dostępności?

- ❖ nie ma żadnych informacji we wniosku o dofinansowanie projektu;
- ❖ informacje wskazują, że projekt może dyskryminować, np. niezasadna neutralność produktu poprzez zakładanie, że użytkownikami tego produktu będą wyłącznie osoby z niepełnosprawnością słuchu, niegwarantujące dostępu produktu osobom z niepełnosprawnością sprzężoną;
- ❖ stosowanie ogólnych sformułowań, np. projekt jest zgodny z zasadą równości szans, projekt jest dostępny dla wszystkich;

**Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego
Departament Funduszy Europejskich
Wydział Zarządzania RPO**

**Więcej informacji znajduje się na stronie <http://rpo.dolnyslask.pl/> w zakładce
*Poznaj Fundusze Europejskie bez barier***

Dziękuję za uwagę

Magdalena Danowska

koordynatorka równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami

magdalena.danowska@dolnyslask.pl